

ΠΟΛΙΤΕΙΑ ἢ Περὶ δικαίου του Πλάτωνα

Ταυτότητα του έργου

- **Τόπος** : Στο σπίτι του πλούσιου μετοίκου, πατέρα του διάσημου ρήτορα Λυσία.
- **Χρόνος συγγραφής** : Πρέπει να ολοκληρώθηκε το 374 π.Χ.
- **Πρόσωπα** : Σωκράτης, Γλαύκων κ' Αδείμαντος (αδελφοί του Πλάτωνα), Πολέμαρχος, Θρασύμαχος, Κλειτοφών.

Η διάκριση των τάξεων και της ψυχής

- **Δημιουργοί** → επιθυμητικόν → σωφροσύνη.
- **Φύλακες** → θυμοειδές → ανδρεία.
- **Φύλακες - Άρχοντες** → λογιστικόν → σωφροσύνη.

Ποιοι αποτελούν την κάθε τάξη

- **Δημιουργοί** : Οι γεωργοί, οι τεχνίτες, οι έμποροι. Η τάξη αυτή είναι υποχρεωμένη να συντηρεί – με μέτρο – τις άλλες δύο τάξεις.
- **Φύλακες (Επίκουροι)** : Είναι αφοσιωμένοι στην υπηρεσία του κράτους (στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα).
- **Φύλακες (Άρχοντες)** : Αναλαμβάνουν μετά τα 50 χρόνια τη διοίκηση του κράτους.

Ο μύθος του γενναίου ψεύδους

- Στα παιδιά διδάσκεται ο μύθος της **κοινής καταγωγής** : η διαμόρφωση των ξεχωριστών ιδιοτήτων του ατόμου έγινε **φύσει** (από το Θεό στα σπλάχνα της Γης) και όχι **νόμω**.
- Όσοι τυχαία αναμείχτηκαν με **χρυσό** είναι ικανοί να εξουσιάζουν, με **άργυρο** να γίνουν φύλακες – επίκουροι και με **χαλκό** και **σίδηρο** δημιουργοί.

Η κοινωνική κινητικότητα

Η εξέλιξη των παιδιών καθορίζεται από την θεική καταγωγή τους. Αν γονείς **χρυσοί ή αργυροί** γεννήσουν παιδί **χάλκινο** ή σιδερένιο, οφείλουν να το αποστείλουν για ανατροφή στην καθορισμένη τάξη. Το αντίστροφο, παιδί από χρυσό που γεννιέται σε περιβάλλον χάλκινο πρέπει να ανατραφεί στο περιβάλλον της οικείας τάξης του.

Έτσι έχουμε μία αριστοκρατία πνεύματος και όχι αίματος

Η αγωγή των Φυλάκων

Φύλακες – Επίκουροι

- Παιδική, νεανική ηλικία : **Γυμναστική.**
- **Μουσική** : αρμονία, χορός, τραγούδι αλλά και ανάγνωση και γραφή.
- Από τα 20-30 : **Μαθηματικά** δηλ. αριθμητική, γεωμετρία, αστρονομία.
- Από τα 30-35 : **Διαλεκτική Φιλοσοφία.**
- Η επιτυχία σε αυτή πρόκριμα για την ένταξη στους Φύλακες – άρχοντες.

Οι τέσσερις θεμελιώδεις αρετές

- **Σωφροσύνη** : αυτοκυριαρχία, νομιμοφροσύνη.
- **Ανδρεία** : έλλειψη φόβου για το θάνατο.
- **Σοφία** : θέαση του αγαθού.

Δικαιοσύνη : η αρμονία στις τρεις προηγούμενες αρετές.

Το ορθό πολίτευμα και η παρακμή του

Αριστοκρατία

Τιμοκρατία

Ολιγαρχία

Δημοκρατία

Τυραννίδα

Η αλληγορία του σπηλαίου

Ο μύθος της σπηλιάς

Η ιδιοτυπία των
μύθων στον
Πλάτωνα :
είναι ταυτόχρονα
γνήσιοι και
πλαστοί.

Γνήσιος και πλαστός μύθος

Η ιδιοτυπία στον Πλάτωνα έγκειται ότι οι μύθοι του είναι **ταυτόχρονα γνήσιοι και πλαστοί :**

- **Γνήσιοι** γιατί είναι προεκτάσεις του λόγου, ένα άλμα για να εκφράσει τα θεωρητικώς αναπόδεικτα (*Postulata*)
  - **Πλαστοί** γιατί είναι σκόπιμοι μετασχηματισμοί άλλων μύθων.

Ο μύθος στον Πλάτωνα

Είναι λοιπόν αλληγορίες ;

- Στον πλατωνικό μύθο , γνήσιος μύθος δεν είναι το αφήγημα, ο ποιητικός λόγος με τον οποίο εκφράζεται , **γιατί σε αυτά ο Πλάτων δεν πιστεύει.**
- Τα χρησιμοποιεί για να υποστηρίξει τα θεωρητικώς αναπόδεικτα. *(Ι. Κακριδής)*

Μια υποχώρηση;

- Ο Πλάτωνας έχει ως αφετηρία στη μεταφυσική του *την αρετή μετά ορθού λόγου* (Πρωταγόρας).
- Με την ψυχή ως όχημα ανάμνησης της Ιδέας ο ιδεαλισμός του Πλάτωνα γίνεται αντικειμενικός.
- Τον επηρέασαν οι Πυθαγόρειοι; (E.R. Dodds)

Μια παραδοχή;

- Η αντίληψη των δεσμοτών αναδεικνύει την απογοήτευσή του για την σωκρατική αντίληψη *ουδείς εκών κακός*.
- Τα πάθη λοιπόν της ψυχής είναι απαραίτητο μέρος της (κάτι σαν το φροϋδικό **λίμπιντο**).
- **Πουριτανικός δυισμός** (η ψυχή φθείρεται από το ασθενικό σώμα).

Μια πικρή αναγνώριση της ανθρώπινης αναξιοτήτας;

- Στον **Φαίδωνα** και στους **Νόμους** αποτυπώνεται η αντίληψη που θα κατατεθεί ως πολιτική φιλοσοφία στην Πολιτεία : « η *ανθρώπινη φύση μπορεί να αντέξει μονάχα μια πολύ μικρή δόση πραγματικότητας*».
- Ερμηνεύουμε έτσι τη μοναξιά του φιλοσόφου και την αποστολή του να επιστρέψει στους *δεσμώτες*;

Το κείμενο ...Πολιτεία 514^A-515A

Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, **ἀπείκασον** τοιούτῳ πάθει

τὴν ἡμετέραν **φύσιν** παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας. Ἴδὲ γὰρ ἀνθρώπους **οἶον ἐν καταγείῳ οἰκῆσει σπηλαιώδει**, ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ **φῶς** τὴν εἴσοδον ἐχούση μακρὰν παρὰ πᾶν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ **ἐκ παίδων ὄντας** ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς ἀγκύνας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς **εἷς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὄραν**, κύκλω δὲ τὰς κεφαλὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, **φῶς δὲ αὐτοῖς πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόρρωθεν** καόμενον ὀπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ

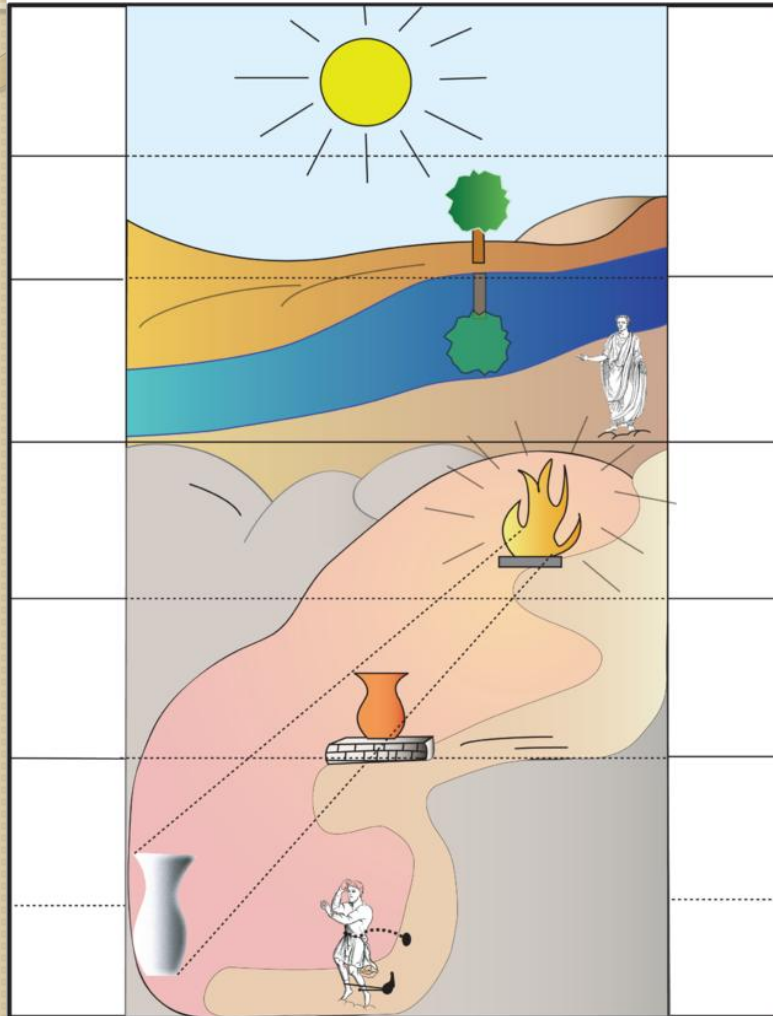
τῶν δεσμοτῶν ἐπάνω ὁδόν, παρ' ἣν **ιδὲ τειχίον παρωκοδομημένον**, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν.

Το κείμενο : Πολιτεία 519 Β

- Τί δέ; Τόδε οὐκ **εἰκός**, ἦν δ' ἐγώ, καὶ **ἀνάγκη** ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς **ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι**, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους **διατρίβειν διὰ τέλους**,

- τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἓνα, οὐ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ,
- τοὺς δὲ ὅτι **ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν**, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ο Ήλιος, το Αγαθόν, η Ανάβασις

ἀπείκασον

πάθει

τήν ἡμετέραν φύσιν

ιδέ

πρός τό φῶς

τήν εἴσοδον

Η γραμμή δίχα τετμημένη

Τα επίπεδα της γνώσης

- Εικασία
- Πίστις
- Διάνοια
- Νόησις

Ταξινόμηση

Περίοδος	Τύπος γνώσης	Τμήμα της ψυχής	Αντικείμενα	Μέθοδος ψυχής	Σχέση αλήθειας και αγαθού
DE	Νόησις	Κατανόηση του αγαθού	Ιδέες	Διαλεκτική	Υψηλότετη
CD	Διάνοια	Γνώση που πλησιάζει το Αγαθό	Μερικές Ιδέες, όπως της Γεωμετρίας και των Αριθμών	Υποθέσεις με χρήση της ομοιότητας	Υψηλή
BC	Πίστις	Γνώμη που βασίζεται στο ορατό	Ορατά	Η όραση λειτουργεί με προβλέψεις	Χαμηλή
AB	Εικασία	Γνώμη	Ομοιότητα στα ορατά	Σκιές	Χαμηλότετη

Η επιβίωση του μύθου

Η κάθοδος στον Άδη

**Duccio di
Buoninsegna**
(ca. 1255 – 1319)

Η επιβίωση του μύθου

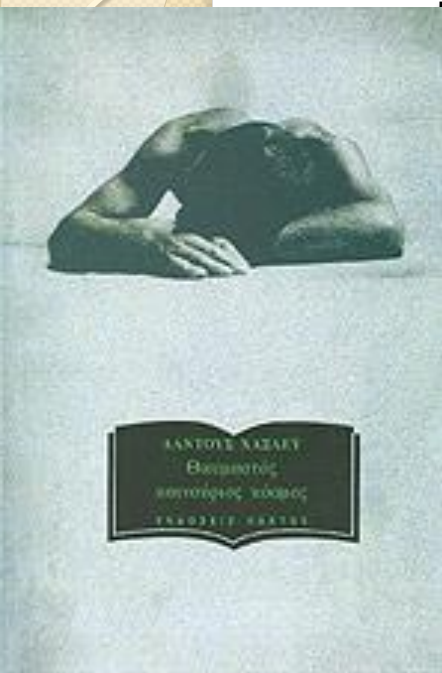

Fra Anjelico Christ in Limbo

Christ's Descent into Limbo, woodcut by Albrecht Dürer, c. 1510

Επιρροές από την **Πολιτεία**

• Ο **Αριστοφάνης** έγραψε και παρουσίασε την κωμωδία **Εκκλησιάζουσες**, όπου οι γυναίκες στην Εκκλησία του δήμου παίρνουν την εξουσία της Αθήνας.

• Ο **Τόμας Μουρ**, στο έργο του **Ουτοπία**, χρησιμοποιεί τον όρο αυτό και περιγράφει την ιδανική κοινωνία στο ομώνυμο νησί, η οποία είναι παρόμοια με την πλατωνική Καλλίπολη σε κάποια θέματα, όπως η κοινοκτημοσύνη και η έλλειψη ιδιωτικής ζωής.

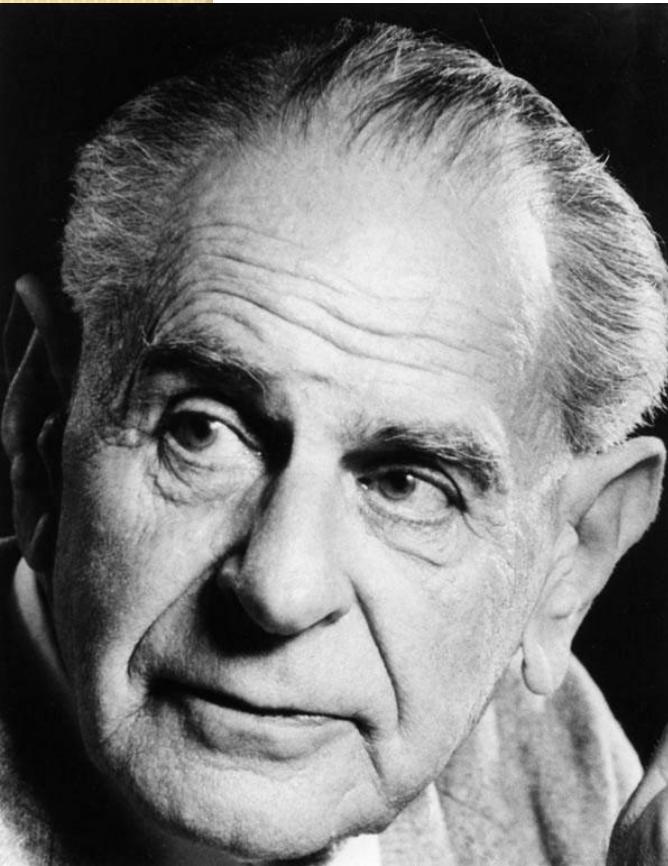
Το είδος διακυβέρνησης που περιγράφεται στην Πολιτεία έχει χρησιμοποιηθεί σε διάφορα σύγχρονα **δυστοπικά μυθιστορήματα** και ιστορίες, ενώ ο διαχωρισμός των ανθρώπων ανά επάγγελμα ή ιδιότητα από το κράτος, η έλλειψη παραδοσιακών οικογενειακών δομών και η ύπαρξη κρατικής ανατροφής και εκπαίδευσης

χρησιμοποιήθηκαν για την περιγραφή ολοκληρωτικών καθεστώτων από συγγραφείς, όπως ο **Άλντους Χάξλεϊ στο Θαυμαστό Καινούριο Κόσμο** (*Brave New World*).

- Ομοιότητες έχουν παρατηρηθεί και μεταξύ της **Αλληγορίας του σπηλαίου** και του μυθιστορήματος **1984 του Τζορτζ Όργουελ**, όπως και της κινηματογραφικής τριλογίας **Μάτριξ**, ενώ από το μύθο του **Δαχτυλιδιού του Γύγη** μοιάζει να έχει δανειστεί στοιχεία η τριλογία **του Άρχοντα των Δαχτυλιδιών του Τζ. Ρ. Ρ. Τόλκιν**.

Κριτική στην **Πολιτεία**

Καρλ Πόπερ

Βασιλέα φιλόσοφο λοιπόν, ή φιλόσοφο βασιλέα θέλει ο Πλάτωνας για την ιδανική κλειστή πολιτεία του. Και ιδού τώρα ο αντίλογος από κάποιον που η σκέψη του κινείται προς την κατεύθυνση της ανοιχτής κοινωνίας: «Ότι οι βασιλείς θα έπρεπε να γίνουν φιλόσοφοι, ή οι φιλόσοφοι βασιλείς, δεν είναι πιθανό να συμβεί ούτε θα ήταν επιθυμητό, αφού η κατοχή δύναμης πάντα υποβαθμίζει την ελεύθερη κρίση του λογικού» (Καντ). Μάλιστα σύμφωνα με την ποππεριανή αντίληψη περί ανοιχτής κοινωνίας, το ζήτημα δεν είναι τόσο το ποιός θα μας κυβερνήσει αλλά πώς ως πολίτες μπορούμε να ελέγξουμε τους κυβερνώντες.

